

(Online) ISSN 2424-6034

PRANCŪZIJS ISTORIJS POLITIKA: ALŽYRO ATMINTIES UŽMIRŠIMAS

INESA ULICHINA

Straipsnyje nagrinėjama Prancūzijos identiteto krizė dėl arabiškosios tapatybės dalies neigimo. Identitetas charakterizuojamas per Alžyro kolonizavimo ir nepriklausomybės karo atminties vietą Prancūzijos nacionaliniame mite. Į atminties ir mito sąveiką žvelgiama atliekant atvejo, atspindinčio Prancūzijos valdančiųjų politiką Alžyro atminties atžvilgu, analizę. Pagrindinis analizės objektas – Prancūzijos istorijos politika. Straipsnyje pateikiama atminties ir mito teorinių sampratų apžvalga, aptariami jų skirtumai ir sąveikos būdai; išaiškinamas ryšys tarp Prancūzijos valstybės vykdomo Alžyro atminties neigimo ir Prancūzijos tapatybės krizės; atskleidžiama dabartinė Prancūzijos valstybinio mito ir Alžyro atminties santykio dinamika, pasireiškianti Prancūzijos tapatybinėmis įtampomis dėl jos arabiškosios populiacijos dalies.

Inesa Ulichina – Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto politikos mokslų bakalauro programos absolventė (el. paštas: inesa.ulichina@gmail.com).

Straipsnis parengtas pagal VU TSPMI 2016 m. apgintą bakalauro darbą.

© Inesa Ulichina, 2016

Straipsnis įteiktas redakcijai 2016 m. spalio 2 d.

Straipsnis pasirašytas spaudai 2016 m. gruodžio 12 d.

Ivadas

Nors po 1962 m. dekolonizacijos karo Prancūzija pasitraukė iš Alžyro, šis joje pasiliko ir toliau auga – alžyriečiai šiandien sudaro didžiausią arabų imigrantų iš Šiaurės Afrikos Prancūzijoje dalį¹. Tai ne tik atskleidžia, kokių padarinių ir reikšmę Prancūzijai turi bendra praeitis su Alžyru, bet ir paaiškina, kodėl akademikai vartoja „auros efekto“ sąvoką², pasak kurios alžyrietiška kilmė ir savybės priskiriamos bet kuriam „arabiškai atrodančiam individui“³. Taip pat, nors pagal įstatymą Prancūzijoje draudžiama rinkti etninę statistiką⁴ siekiant užtikrinti visų lygybę ir vengiant asociacijų su Vichy režimo vykdytu žydų išskyrimu iš visuomenės, žinoma, kad didžiąją dalį arabų imigrantų iš Afrikos Prancūzijoje sudaro asmenys iš Magrebo šalių⁵. Kadangi jie reprezentuojami ir matomi per „alžyriškumą“, išeina, jog per Alžyro suvokimą Prancūzijos nacionaliniame naratyve galima žvelgti į jos santykį su arabiškąja savo identiteto dalimi.

Daugiau nei amžių trukusi bendra šių tautų istorija yra reikšmingas Prancūzijos identitetui laikotarpis. Tačiau, istorikų teigimu, 1962 m. oficialiai pasibaigus beveik aštuonerius metus trukusiam Alžyro nepriklausomybės karui, Alžyras tiesiog išnyko iš Prancūzijos bendrosios sąmonės, o valstybė ėmė vykdyti nacionalinės amnezijos po-

---

¹ Barclay Fiona J., „Postcolonial France: The Problematisation of Frenchness Through North African Immigration: A Literary Study of Metropolitan Novels 1980–2000“. PhD thesis, University of Glasgow, 2006, p. 26.

² Min Han C., „Country Image: Halo or Summary Construct?“, *Journal of Marketing Research* 26, 1989, p. 222–229, <<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.459.4244&rep=rep1&type=pdf>>, 2016 05 09.

³ Barclay, p. 26.

⁴ Act N°78-17 of 6 January 1978 on Information Technology, Data Files and Civil Liberties. Article 8. Paris, 1978, <<https://www.cnil.fr/sites/default/files/typo/document/Act78-17VA.pdf>>, 2016 04 04.

⁵ Lawrence Jonathan, Vaisse Justin, *Integrating Islam: Political and Religious Challenges in Contemporary France*, Washington: Brookings Institution Press, 2006, p. 15.

litiką⁶. Philipas C. Nayloras teigia, kad tokia padėtis, kai oficialus naratyvas ir savivoka neatitinka tikrovės, Prancūzijoje lėmė didesnę egzistencinį sielvartą – identiteto krizę⁷. Taigi, pagrindinė šiame straipsnyje keliamą problema – Prancūzijos tapatybinė krizė dėl arabiškosios tapatybės dalies neigimo⁸.

Nagrinėjant problemą per Alžyro dekolonizavimo ir nepriklausomybės karo atmintį ir jos vietą dabartinės Prancūzijos nacionaliniame naratyve, pasitelkta Duncano Bello atminties teorija. Bellas teigia, jog atmintis neatsiejama nuo individo, tad bet kokia individuali ar kolektyvinė atmintis miršta kartu su ją turėjusiais asmenimis ar jų bendruomene. Taigi Bellas atskiria žmonių atmintį nuo „valstybės atminties“, kurioje išlieka net ir seniausi valstybės praeities įvykiai. Tačiau Bellas jos nevadina atmintimi, o vartoja „mito“ sąvoką. Paabrėždamas, kad mitas yra kuriamas valdančiųjų ir nulemiamas galios santykių, Bellas ne tik išryškina skirtingą mito ir atminties prigimtį, bet ir atskleidžia svarbų politinį reiškinį – kai tam tikri atsiminimai nėra integruojami į mitą, jie gali tapti alternatyviu, su mitu konkuruojančiu naratyvu ir siekti jį transformuoti⁹. Taigi, straipsnyje nagrinėjamas Prancūzijos nacionalinis mitas, jo sąveika su Alžyro atmintimi kaip alternatyviu, su mitu konkuruojančiu naratyvu, siekiančiu pripažinimo.

Problemą iliustruoti pasitelkiamas 2005 m. įstatymas dėl Tautos ir tautos indėlio į Prancūzijos repatriantus atpažinimo. Analizuojamas vienas šio įstatymo straipsnis dėl pozityvių kolonializmo aspek-

---

⁶ Derderian Richard L., „Algeria as a lieu de memoire: Ethnic Minorit Memory and National Identity in Contemporary France“, *Radical History Review* 83, 2002, p. 29–30, <<http://rhr.dukejournals.org/content/2002/83/28.full.pdf+html>>, 2016 05 09.

⁷ Naylor Philip Chiviges, *France and Algeria: A History of Decolonization and Transformation*, p. 288.

⁸ Straipsnyje nesiekama įrodyti, kad įtampos su arabiškąja savo visuomenės dalimi yra vienintelė priežastis, nulemianti Prancūzijos tapatybės krizę.

⁹ Bell Duncan S. A., „Mythscapes, Memory, Mythology and National Identity“, *British Journal of Sociology* 54 (1), 2003, p. 66, <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1080/0007131032000045905/pdf>>, 2016 05 09.

tų mokymo ir švietimo įstaigose¹⁰. Atvejo atranka vykdyta remiantis svarbumo kriterijumi, t. y. analizuoti pasirinktas bene daugiausia dėmesio viešojoje Prancūzijos ir tarptautinėje erdvėje pastaraisiais metais sulaukęs Alžyro atminties problematiką Prancūzijoje atskleidžiantis atvejis. Jis plačiai aprašytas žiniasklaidoje, o tai leidžia įsigilinti į jo raidą ir atlikti kokybišką analizę. Nagrinėjamų įvykių laiko atstumas nuo dabarties užtikrina platesnį akademinės literatūros, į kurią galima referuoti, spektrą. Pasirinktas atvejis atspindi nagrinėjamos Alžyro atminties vietą Prancūzijos dabartyje ir projekciją į ateitį.

Atvejo analizė iliustruoja Prancūzijos valdančiųjų siekį nustatyti, kokia atmintis turi būti integruojama į nacionalinį naratyvą ir dėstoma mokyklose, taip darant įtaką ateities kartų praeities suvokimui ir jų pačių atminties formavimuisi. Šis įstatymas – vienas esminių lūžių, apibūdinančių dabartinį Prancūzijos santykį su Alžyro dekolonizavimo ir nepriklausomybės karo atmintimi¹¹.

1. Atminties ir mito teorija

Vienas atminties teorinių studijų pradininkų Maurice'as Halbwachsas teigė, jog visa atmintis yra konstruojama socialiai, todėl turi vadinamuosius socialinius rėmus. Jie apibrėžia bendrų vertybių struktūrą, kurią kiekvienam diegia šeima, bendruomenė, ir daro įtaką mūsų prisiminimams¹². Paprasčiausia ir lengviausiai suvokiama – individuali

---

¹⁰ Loi n° 2005-158 du 23 février 2005 portant reconnaissance de la Nation et contribution nationale en faveur des Français rapatriés, 2005, <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do.jsessionid=A95F27744C401B0167DD20673B7F9EAF.tp.dila08v_1?cidTexte=JORFTEXT000000444898&dateTexte=20160510#LEGIARTI000006238939>, 2016 05 11.

¹¹ Nagrinėjamas atvejis – tik vienas iš daugelio pavyzdžių, iliustruojančių analizuojamą problemą ir jos implikacijas.

¹² Assmann Aleida, „Transformations between History and Memory“, *Social Research* 75 (1), 2008, p. 51–52, <http://www.jstor.org/stable/40972052?seq=2#page_scan_tab_contents>, 2016 05 11.

atmintis. Ji yra subjektyvi, selektyvi ir grįsta asmenine patirtimi¹³. Be individualios, skiriama ir kolektyvinė atmintis. Atminties tyrėjų sutariama, kad kolektyvinė atmintis veikia kaip stipri jungianti jėga, kurianti identitetą, nubrėžianti ribas tarp „mūsų“ ir „jų“, savęs ir pašaliečio¹⁴, sudaranti *communautes affectives* (liet. emocines bendruomenes)¹⁵. Paprastai atsakyti į klausimą, ar tokia atmintis prilygsta tiesai – neįmanoma. Bet kokia praeitis yra suvokiama platesnio naratyvo kontekste, kuris visada ką nors reprezentuoja¹⁶. Iš dalies tai ir yra priežastis, kodėl daugelis mokslininkų ėmė vis labiau linkti į atminties, kuri, priešingai nei istorija, savo prigimtimi nesiekia būti objektyvi, studijas¹⁷. Atmintis gali būti panaudota ir integruota į nacionalinį naratyvą kaip bendros dėlionės dalis, reikalinga sklandžiam skirtingų visuomenės dalių sugyvenimui.

M. Halbwachsas pagrįstai laikomas vienu svarbiausių atminties teoretikų, lėmusių atminties taikymą įvairiausiose socialinėse disciplinose¹⁸. Tačiau jis niekuomet nepateikė vieno konkretaus kolektyvinės atminties apibrėžimo. Pavyzdžiui, savo ankstyviausiame veikale, „The Social Frameworks of Memory“, Halbwachsas daro prielaidą, kad atmintis gali keliauti laiku ir erdve ir būti perduota ateities kartoms, tačiau 1950 m. išleistame esė rinkinyje „The Collective Memory“ jis teigia, jog atminties gyvavimo trukmė dažniausiai neperžengia žmogaus gyvenimo, o neretai yra net trumpesnė už jį¹⁹. Toks kolektyvinės atminties sąvokos neapibrėžtumas iš dalies

¹³ Möller Horst, „Historical Memory and National Identity“, Schnapper Dominique (sud.), *Identity and Memory*, Paris: Centre d'analyse et Prevision, 2007, p. 37.

¹⁴ Bell Duncan S. A., „Mythscapes, Memory, Mythology and National Identity“, p. 70.

¹⁵ Assmann Jan, *Communicative and Cultural Memory*, <http://archiv.ub.uni-heidelberg.de/propylaeumdok/1774/1/Assmann_Communicative_and_cultural_memory_2008.pdf>, 2016 05 09.

¹⁶ Hodgkin Katharine, Radstone Susannah, sud., *Contested Pasts: The Politics of Memory*, Oxon: Routledge, 2003, p. 2.

¹⁷ Ten pat, p. 2.

¹⁸ Corning Amy, Schuman Howard, *Generations and Collective Memory*, London, Chicago: University of Chicago Press, 2015, p. 6.

¹⁹ Ten pat, p. 7.

paiškina, kodėl ir šiandien daugelis akademikų, įvairiausiems socialiniams fenomenams tirti pasitelkiančių atminties sąvoką, paskęsta jos platybėse, kur pasirodo, kad atmintis gali įgyti nesuskaičiuojamą daugybę rūšių ir formų. Jeffrey K. Olickas ir Joyce Robbinsas savo studijoje apie socialinę atmintį imasi kategorizuoti svarbiausius atminties apibrėžimus, klasifikuoti akademinės disciplinas, kurias apima atminties studijos²⁰. Jie teigia, kad atmintis gali būti kolektyvinė ir individuali, valstybinė ir istorinė, socialinė, materiali, komunikacinė ir t. t. Vienos jų svarbesnės už kitas, dar kitos jima kelias skirtingas atmintis, ir t. t. Čia pasireiškia paradoksas – atmintis tuo pat metu yra ir per mažai, ir per daug teorizuota bei apibrėžta²¹. Galiausiai, patys publikacijos autoriai užduoda retorinį klausimą: „Kas nebėra atmintis?“²²

Duncanas Bellas teigia, kad dabartinis „atminties bumas“, paskatinęs perversmus sociologinėse disciplinose, gali sukelti nenumatytų politinių padarinių – įvairius socialinius ir kognityvius procesus apgaubiant „atminties“, o ypač „kolektyvinės atminties“ sąvoka, ne tik sukeliama semantinė painiava, bet ir maskuojamas (apgalvotai arba ne) svarbus politinis reiškinys²³. Siekdamas jį paaiškinti, Bellas pasitelkia *social agency* traktuotę ir imasi konkretinti atminties sąvokos ribas. Remdamasis Sivanu ir Winteriu bei Samueliu Hynesu, jis kalba apie atmintį tik kaip apie socialinę paskirų individų nuosavybę^{24, 25}.

---

²⁰ Olick Jeffrey K., Robbins Joyce, „Social Memory Studies: From „Collective Memory“ to the Historical Sociology of Mnemonic Practices“, *Annual Review of Sociology* 24, p. 105–140, <http://www.timeandspace.lviv.ua/files/session/Olick_Robbins_95.pdf>, 2016 05 09.

²¹ Bell, „Mythscape, Memory, Mythology and National Identity“, p. 74.

²² Olick Jeffrey K., Robbins Joyce, „Social Memory Studies: From „Collective Memory“ to the Historical Sociology of Mnemonic Practices“, p. 105–140.

²³ Bell, „Mythscape, Memory, Mythology and National Identity“, p. 65.

²⁴ Sivan E., Winter J., sud., *War and Remembrance in the Twentieth Century*, Cambridge: Cambridge University Press. Cituota iš Bell Duncan S. A., „Mythscape, Memory, Mythology and National Identity“, p. 65.

²⁵ Hynes Samuel, *The Soldiers' Tale: Bearing Witness to Modern War*, London: Allen Lane, 1997, p. 206.

Bellas pripažįsta M. Halbwachso teigiamą atminties „socialumą“ ir sutinka, kad ji yra smarkiai veikiama jau egzistuojančių diskursyvių elementų, vaizdinių, žodyno, kurie formuoja ir įprasmina patirtis – tai nėra juodoji dėžė, atspari išorinėms įtakoms²⁶, tačiau, anot Bello, kolektyvinis atsiminimas gali egzistuoti *tik* tarp dalyvavusiųjų įvykyje, kuris yra prisimenamas. Iš to kyla, jog kolektyvinė atmintis negali būti perduodama ateities kartoms.

Anot D. Bello, kolektyvinės atminties ribas ypač svarbu suvokti kalbant apie vadinamąją „tautos atmintį“, kuri, jo teigimu, negali egzistuoti, nes implikuotų *visų* žmonių *bendrą* praeities prisiminimą²⁷. Remiantis D. Bello požiūriu, visuomenė gali pasirinkti be valios, mąstyti be gebėjimo protauti, kalbėti neturėdama liežuvio, tačiau ji negali prisiminti be atminties, nes ši negali egzistuoti atskirai nuo individo²⁸. Tada kyla klausimas, kokia yra valstybės nacionalinio naratyvo ar oficialios valstybės istorijos prigimtis, jei jos negalima pavadinti kolektyvine tautos atmintimi? Atsakydamas į šį klausimą, Bellas pavartoja mito sąvoką. Mito vadinamos supaprastintos, sudramatintos ir iš *atrinktų* faktų sukurtos istorijos apie tautos praeitį, suteikiančios idėjinę prasmę svarbiausiems valstybės istorijos įvykiams ir jos egzistavimui apskritai²⁹. Mito turinį sudaro ne tik karai, bet ir kiti įvykiai, tradicijos, socialinės praktikos, kurios lemia tautos ryšį su praeitimi, dabartimi ir ateitimi³⁰. Tai praeities naratyvas, per kurį valstybei suteikiama dabarties prasmė. Mito paskirtis – suplokštinti kompleksiską ir priešpriešų bei neatitikimų pilną žmonijos istoriją. Mitas reikalingas, nes, anot Dominique'o Schnapperio, „pergyven-

---

²⁶ Bell, „Mythscapes, Memory, Mythology and National Identity“, p. 72.

²⁷ Ten pat, p. 74.

²⁸ Assmann Aleida, p. 50.

²⁹ Bell, „Mythscapes, Memory, Mythology and National Identity“, p. 75.

³⁰ Ten pat, p. 71.

ti praeitį, pergyventi visą praeitį visą laiką – tai padarytų gyvenimą nepakeliamą³¹. Ernestas Renanas taip pat kalbėjo, kad pamiršimas arba net istorinė klaida yra svarbiausias tautos kūrimo(si) elementas³².

Kompleksiškas ryšys tarp atminties, mito ir tautos identiteto reikalauja, kad šie elementai nuolat sąveikautų tarpusavyje, atlieptų kintančią tikrovę ir jos keliamus reikalavimus. Siekiant kurti ir palaikyti vienybės su kitais, priklausančiais tai pačiai tautai, jausmą, kiekvienam būtina suvokti savo vietą bendrame naratyve, tad mitas turi pajėgti skleistis ir rutuliotis laike³³. Aiškindamas, kaip mitas sąveikauja su kolektyvine ir individualia atmintimi, Bellas pasitelkia *mythscape* sąvoką, apibrėžiančią neuilstamai mutuojančią praeities reprezentavimo dabarties tikslams diskursyvią dimensiją. Mito kūrimas reikalauja rimto darbo su praeitimi, atsižvelgiant į tos atminties reikšmę šiandien ir dabartines aplinkybes, nuo kurių daugiausia priklauso, kur konkretus atsiminimas ar jų grupė turėtų rasti savo vietą tautos istorijoje, naratyve³⁴. Žinoma, mito kuriamas santykis su praeitimi neturėtų būti mazochistiškas ar save smerkiantis, tačiau labiau vedantis savisupratimo link. Šio proceso metu tautai svarbu išlikti kritiškai ir vystyti „supratingą istoriją susiejus su savo pačios istorija be baimės sutrikdyti tautinį narcisizmą³⁵“, nes, kaip teigė J. Habermasas, konstitucinis patriotizmas kyla iš žmonių savikritiško požiūrio į savo valstybės praeitį³⁶.

---

³¹ Schnapper Dominique, „Memory and Identity in the Age of the European Construction“, Schnapper Dominique (sud.), *Identity and Memory*, Paris: Centre d'analyse et Prevision, 2007, p. 5.

³² Renan Ernest, „What is a Nation?“, text of a conference delivered at the Sorbonne on March 11th, 1882; Renan Ernest, *Qu'est-ce qu'une nation?*, Paris: Presses-Pocket, 1992, <http://ucparis.fr/files/9313/6549/9943/What_is_a_Nation.pdf>, 2016 05 13.

³³ Ten pat, p. 69.

³⁴ Schnapper, p. 5.

³⁵ Ten pat, p. 7.

³⁶ Ten pat, p. 7–8.

Vis dėlto, remiantis E. Hobsbawmo „The Invention of Tradition“ analize, kartu su atmintimi atsiranda ir atminties ar istorijos politika – socialinės inžinerijos produktas³⁷. Istorija, kuri tampa tautos „žinojimo kapitalo“ dalimi arba tiesiog tautos, valstybės ar judėjimo ideologija, yra ne tai, kas yra žmonių galvose ar atmintyje, tačiau tai, kas buvo atrinkta, aprašyta, pavaizduota, išpopuliarinta ir institucionalizuota tų, kuriems priklauso ši misija, todėl tautos, kaip visuomenės, ir jos piliečių vaidmuo čia kvestionuotinas. Mitai neatsiranda savaime, natūraliai – jie kuriami instituciškai ir lemiami galios santykių. *Mythscape* yra erdvė, kurioje nuolat veikia politiniai aktoriai³⁸. Būtent dėl to kuriant mitą randasi D. Bello įvardytas politinis reiškinys, kad kai kurie atsiminimai nėra į mitą integruojami dėl to, kad nesutampa su idėjomis, kurias politiniai veikėjai siekia palaikyti nacionaliniame naratyve. Tai gali pasireikšti, kai kolektyviniai atsiminimai yra susiję su pralaimėtais mūšiais, neteisėta veika ir jos padariniais ar išnaudotojišku režimu³⁹. Tokiais atvejais kolektyvinė atmintis tiesiogiai prieštarauja mitui. Neintegruota atmintis gali imti funkcionuoti kaip kontrahegemoninė rezistencijos ir opozicijos erdvė, konkuruojanti su dominuojančiu naratyvu, o tai kuria įtampas ir skaldo visuomenę. Mitas tada nebeatliepia savo pagrindinio tikslo – vienyti ir jungti tautą, vadintis „bendra“ jos istorija. Kai svarbūs atsiminimai, privilegijuoti tam tikrų individų sąmonėje, nėra įtraukiami į mito turinį ir slopinami, tai rodo valstybės negebėjimą pripažinti tam tikrą praeitį. Horstas Mölleris yra pasakęs, jog „tie, kurie užgniaužia prisiminimus, yra arba taps ligoniais“⁴⁰.

---

³⁷ Hobsbawm Eric, Ranger Terence, *The Invention of Tradition*, Cambridge: Cambridge University Press, 2000, p. 13.

³⁸ Bell, „Mythscape, Memory, Mythology and National Identity“, p. 76.

³⁹ Ten pat, p. 77.

⁴⁰ Möller, p. 33.

2. Prancūzijos tapatybė, krizė ir atminties vaidmuo

2.1. Pamatinės idėjos

Griausmingos Prancūzijos ir Alžyro skyrybos sukėlė daug klausimų, į kuriuos būtina atsakyti kiekvienai šaliai, siekiančiai įtvirtinti ar išlaikyti savo valstybingumą. Vienas jų – tapatybė. Davidas McCrone teigė, kad nacionalinio identiteto studijos dažniausiai gilinasi į „tautos“ sąvoką, ieškodamos jos ribų ir ribotumą, tačiau retai analizuoja patį tautos identitetą *per se*⁴¹, jo raidą bei pokyčius laike ir vietoje. Savo knygoje „Prancūzija nuo 1945“ Robertas Gildea rašo, jog Prancūzijos tapatybė remiasi keturiais esminiais principais: universaliu, sekuliariu ir nemokamu išsilavinimu, lygybe (tokie kriterijai kaip etniškumas, rasė ar religija nenaudojami kaip kategorijos, į kurias skirstomi individai ir jų grupės), Respublikos nedalumu, implikuojančiu, jog visi įstatymai priimami pagal bendrą sistemą ir atspindi suverenios tautos valią ir, galiausiai, kontraktu besiremianti respublikoniška tautos koncepcija⁴². Idėja tokia: būti prancūzu reiškia sutikti įsilieti į nacionalinę „piliečių bendruomenę“, o visus kitus savo identiteto sluoksnius perkelti į privačią sferą. Čia svarbu paminėti ir *laïcité* konceptą, suvokiamą kaip kraštutinė sekuliarumo forma, draudžiantį bet kokį savo religinio identiteto demonstravimą viešumoje⁴³. Tai paaiškina, kodėl socialinė ir etninė ar religinė segregacija Prancūzijoje traktuojama kaip didžiausias pavojus socialiniam ryšiui užmegzti ir palaikyti⁴⁴.

⁴¹ McCrone David, *The Sociology of Nationalism: Tomorrow's Ancestors*, London: Routledge, 1998, p. 40.

⁴² Gildea Robert, *France since 1945*, Oxford: Oxford University Press, 2009, p. 133.

⁴³ Oberti Marco, „The French Republican Model of Integration: The Theory of Cohesion and the Practice of Exclusion“, Notes and Documents, Paris, OSC, 2007, <http://www.sciencespo.fr/osc/sites/sciencespo.fr/osc/files/nd_2007_02.pdf>, 2016 05 15.

⁴⁴ Ten pat.

Prancūzija kartu yra klasikinė tautinė valstybė ir daugiausia imigrantų turinti Europos visuomenė, tačiau ji nėra pliuralistinė ar, tiksliau, nelaiko savęs tokia⁴⁵. Tai glaudžiai susiję ir su faktu, kad, priešingai nei kitoms valstybėms, pavyzdžiui, JAV, kurioms imigracija buvo vienas esminių tapatybės kūrimosi elementų, Prancūzijos nacionalinis identitetas buvo sukurtas iki didelio masto imigracijos srautų XIX a.⁴⁶, todėl „užsienietis“ ir „imigrantas“ nebuvo įtraukti į respublikoniškąjį prancūzų tautos mitą⁴⁷. Tai lemia ir Prancūzijos vyriausybės poziciją, keliančią daug debatų dėl pilietybės ir valstybingumo – respublikoniškoji asimiliacijos koncepcija teigia, jog imigrantai turi prisitaikyti prie esamo modelio⁴⁸. Bet kokia pozityvi diskriminacija yra atmetama dėl lygybės siekio. Šis principas įtvirtintas tiek, kad Prancūzijoje draudžiama rinkti bet kokią etninę statistiką, taigi oficialių duomenų apie rasinę ar etninę mažumų diskriminaciją tiesiog nėra. Tai reiškia, kad formaliai neįmanoma nei įrodyti esant tokių problemų, nei apie jas diskutuoti, nes atsakymas *a priori* užkoduotas pačioje vertybių sistemoje – „mes visi esame lygūs, todėl diskriminacijos nėra“.

Bendras istorijos ir atminties suvokimas – svarbiausias tradicinio respublikoniškojo nacionalinio identiteto dėmuo⁴⁹. Būtent dėl to oficialios praeities reprezentacijos koncentruojasi į respublikoniškojo universalizmo stiprinimą. Prancūzijos nacionalinis naratyvas daugiausia kuriamas pasitelkus nuorodas į herojišką praeitį, ypač Didžią-

---

⁴⁵ Walzer Michael, *On Toleration*, New Haven: Yale University Press, 1997, p. 38.

⁴⁶ Hargreaves Alec G., *Immigration, Race and Ethnicity in Contemporary France*, New York and London: Routledge, 1995, p. 155.

⁴⁷ Noiriel Gerard, „Français et étrangers“, Nora Pierre (sud.), *Les Lieux de Memoire: Les France*, Paris: Gallimard 1984–1992, p. 276–283.

⁴⁸ Kuman Krishan, „English and French National Identity: Comparisons and Contrasts“, *Nations and Nationalism* 12 (3), 2006, p. 422, <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1469-8129.2006.00247.x/epdf>>, 2016 05 13.

⁴⁹ Balch Thomas Willing, „French Colonization in North Africa“, *The American Political Science Review* 3 (4), 1909, p. 539–551, <<http://www.jstor.org/stable/1944685>>, 2016 05 14.

ją Prancūzijos revoliuciją ir jos sukurtas tradicijas⁵⁰. Dėl to Prancūzija dažnai suvokiama kaip valstybė, „apsėsta savo istorijos“⁵¹.

Nuo pat XVIII a. pabaigos valstybė Prancūzijoje vaidino itin svarbų vaidmenį kuriant istorinį naratyvą, kuris vaizdavo ją kaip universalių ir progresyvių laisvės, lygybės idėjų lopšį. Mokslininkai teigia, kad nuostata, valstybės valdžiai užtikrinanti pagrindinės Prancūzijos identiteto kūrėjos vaidmenį, gyvuoja ir šiandien. Tačiau Stiina Löytömaki atkreipia dėmesį, kad valdžios palaikomas Prancūzijos nacionalinis naratyvas smarkiai prieštarauja dabartiniam „atminties bumui“, kuris ypač pabrėžia nacionalines traumas, o ne pergales ir didybę⁵².

2.2. Tapatybės krizė

Prancūzijos palaikomame nacionaliniame naratyve sunku rasti vietas Alžyro nepriklausomybės karo prisiminimams. Kai omenyje turima Alžyro istoriografija, Prancūzija apibūdinama kaip „atsilikusi nuo laiko“. Britų analitiko Jonathano Fenbio knygoje, pro didinamąjį stiklą narpliojančioje vienos įtakingiausių pasaulio tautų raidą, pateikiamos išvados, kad Prancūzija jau kuris laikas išgyvena identiteto krizę⁵³. Anot J. Fenbio, ji nustojo būti tuo, kuo nori ir kuo teigia esanti, ir nesugeba imtis tinkamų priemonių, kurios padėtų sklandžiai

---

⁵⁰ Gildea Robert, *The Past in French History*, New Haven: Yale University Press, 1994. Cituota iš Löytömaki Stiina, „The Law and Collective Memory of Colonialism: France and the Case of “Belated“ Transitional Justice“, *The International Journal of Transitional Justice*, 2013, p. 207, <<http://ijtj.oxfordjournals.org/content/early/2013/03/23/ijtj.ijt005.full.pdf+html>>, 2016 05 13.

⁵¹ Furet Francois, Ozouf Mona, sud., *A Critical Dictionary of the French Revolution*, London, Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 1989, p. 749.

⁵² Gildea Robert, *The Past in French History*, New Haven: Yale University Press, 1994. Cituota iš Löytömaki Stiina, *Law and the Politics of Memory – Confronting the Past*, New York: Routledge, 2014, p. 11.

⁵³ Cartayrade Laurent, „Review of the Book France on the Brink by Johnatan Fenby“, *The Washington Post Company*, 1999, <<http://www.washingtonpost.com/wp-srv/style/books/reviews/franceonthebrink0801.htm>>, 2016 02 24.

išgyventi šį pasikeitimo procesą. Ji užsispyrusiai laikosi įsitvėrusi senų metodų, nors jie jau seniai nebeveikia. Iš esmės atotrūkis tarp Prancūzijos savęs vaizdinio ir realybės didėja jau nuo XX a. pabaigos⁵⁴. Ši istorinį laikotarpį pagrįstai galima sieti su dekolonizacija, kuri Prancūzijai buvo itin skausminga.

Olivios Harrison teigimu, buvusi metropolija yra mažiau dekolonizuota nei pats Alžyras⁵⁵. Šia, regis, prieštaringa teze atkreipiamas dėmesys į tai, jog Prancūzijoje gyvena daug daugiau kolonijinės „kilmės“ piliečių: *ped noirs*⁵⁶ (liet. juodosios pėdos), harkiai⁵⁷ ar skurdžiuose priemiesčiuose, vadinamuosiuose *banlieues*, augantys Šiaurės Afrikos kilmės prancūzų palikuonys. Tai nebūtų problema, jei šios grupės būtų integruotos į Prancūzijos visuomenę. Tačiau žymiausias Prancūzijos ir Alžyro santykių ekspertas istorikas Benjaminas Stora teigia, kad buvusiam kolonizuotojui sunku pripažinti buvusių kolonizuotųjų buvimą jo teritorijoje⁵⁸.

Dar vienas svarus argumentas, patvirtinantis identiteto krizę, aptinkamas žymiajame prancūzų istoriko Pierre'o Nora veikale, parašytame praėjusio amžiaus paskutiniame dešimtmetyje ir sukėlusiam didžiulį susidomėjimą atminties studijomis. Į septynis tomus sudėtos svarbiausios „Atminties vietos“ tiria prancūzų identitetą. P. Nora kuria naują – simbolinę tautos istoriją ir, pasitelkdamas 120-ies kitų istorikų žinias bei atradimus, siekia atskleisti svarbias (ypač praeities kartoms), tačiau pamirštas tautinės atminties „vietas“, kurias turi

⁵⁴ Ten pat.

⁵⁵ Harrison Olivia, „How To Live Together: Lessons from Algeria“, 2015, <<https://lareviewofbooks.org/review/live-together-lessons-algeria>>, 2016 02 24.

⁵⁶ Taip Alžyre buvo vadinami europiečiai imigrantai. Kai kurių autorių teigimu, šis pavadinimas atsirado dėl to, kad europiečiai avėjo juodus batus, priešingai nei alžyriečiai, kurie vaikščiiodavo basi.

⁵⁷ Taip vadinami alžyriečiai, kovoję Prancūzijos pusėje Alžyro nepriklausomybės karo metu.

⁵⁸ Moussaoui Rosa, „On French Colonialism Today“. Interview with Benjamin Stora. *L'Humanite in English*, 2006, <<http://www.humaniteinenglish.com/spip.php?article259>>, 2016 04 04.

didžiulį simbolinį krūvį Prancūzijos istorijai⁵⁹. Vis dėlto daugybėje puslapių „svarbiosios“ istorijos imperiniam laikotarpiui skirtas tik vienas skyrius, o ir jame kalbama tik apie 1931 m. kolonijinę parodą Paryžiuje. Apie Alžyrą nėra nė žodžio. Turint omenyje, kad Alžyras daugiau nei šimtmetį buvo oficiali Prancūzijos dalis, kad daugybė alžyriečių kariavo už Prancūziją, o dabar milijonai Alžyro kilmės prancūzų yra teisėti šalies piliečiai, svarbiausių „Atminties vietų“ patikimumas kelia abejonių.

Alžyras išnyko iš Prancūzijos sąmonės iškart po nepriklausomybės karo. Prancūzijoje Alžyro karo atmintį norėta tiesiog ištrinti. Amnestijos įstatymai ir siauras nusikaltimų žmoniškumui sąvokos apibrėžimas⁶⁰ Prancūzijai leido daugiau nei keturis dešimtmečius išlaikyti tam tikrą juridinę „amneziją“, kalbant apie šios valstybės padarytus nusikaltimus dekolonizacijos metais. Maža to, politinės jėgos ilgą laiką niekaip negalėjo sutarti dėl datos, skirtos aukoms pagerbti, o konflikto istorija į mokyklinius brandos egzaminus buvo integruota tik 1980 m. ir tai tik keliuose regionuose⁶¹. Ar tai reiškia, kad kai kurios atmintys per daug ginčytinos ar per daug sėjančios nesantaiką kuriant bendrą naratyvą ir identitetą? Jei taip, ar tada jas galima tiesiog atmesti?

Kai kurie autoriai sako, kad skaudžios ir gėdingos patirties neigimas kaip tik ir yra tikrojo prisiminimo ženklas, Janet Walker vadi-

---

⁵⁹ Derderian Richard L., „Algeria as a lieu de memoire: Ethnic Minority Memory and National Identity in Contemporary France“, p. 28–43.

⁶⁰ Plačiau žr. Lelieur-Fischer Juliette, „Prosecuting the Crimes Against Humanity Committed During the Algerian War: An Impossible Endeavor?“, *Journal of International Criminal Justice* 2 (1), 2004, <<http://jicj.oxfordjournals.org/content/2/1/231.full.pdf+html>>, 2016 05 13.

⁶¹ Donadey Anne, „‘Une certaine idee de la France’: The Algeria Syndrome and Struggles over ‘French’ Identity“, Urgan Steven, Conley Tom (sud.), *Identity Papers: Contested Nationhood in Twentieth Century France*, Minneapolis: University of Minnesota Press, 1996, p. 215, cituota iš Derderian Richard L., „Algeria as a lieu de memoire: Ethnic Minority Memory and National Identity in Contemporary France“, p. 33.

namas „trauminiu paradoksu“⁶², pasireiškiančiu dėl gilos nuoskaudos ir traumos, kurią labai sunku pripažinti. Anot jos, alternatyvaus naratyvo kūrimas, prisiminimų iškraipymas atskleidžia ne atminties klaidas, o skaudžios tiesos pripažinimą. Tačiau Richardas L. Derderianas teigia, jog Prancūzijoje, kalbant apie Alžyro karo prisiminimus ir apskritai apie imperinę praeitį, buvo taikoma apgalvota „pamiršimo“ strategija⁶³.

Bendros istorijos su Alžyru, Maroku ir Tunisu atsiminimai turi turėti savo vietą Prancūzijos tapatybėje, nes kitaip „mąstyti [šią – I. U.] tautą“ yra neįmanoma: valstybė su procentaliai didžiausia, apie 7 proc. visos populiacijos sudarančia, arabų mažuma Europoje ir daugiau nei šimtmetį trukusia bendra istorija turi daug šios kultūros ir religijos elementų. Anot Benjamino Stora, Alžyro nepriklausomybės karas yra dabartinės Prancūzijos politinės ir teisinės kultūros pamatas⁶⁴. Pavyzdžiui, 5-oji, dabar funkcionuojanti, Prancūzijos respublika, ir konstitucija, suteikianti didžiules galias prezidentui bei ribojanti parlamento jurisdikciją, buvo priimta Alžyro nepriklausomybės karo metu ir yra pagrindinis Prancūzijos valstybės įstatymas iki šių dienų.

Taip pat svarbu paminėti, jog po didžiulio masto 2005 m. protestų Prancūzijos *banlieues*, kaip ir po 2015 m. lapkričio 13-osios įvykių paskelbta nepaprastoji padėtis Prancūzijoje buvo reglamentuota 1955 m. prasidėjus Alžyro nepriklausomybės judėjimui⁶⁵, siekiant suteikti valdžiai visas reikalingas priemones jį numalšinti. Vėlesniais dešimtmečiais šie įstatymai beveik nebuvo keisti, nes jų galiojimas buvo įvestas tik kelis kartus. Visgi šiandien kyla diskusijos dėl šio

⁶² Hodgkin Katharine, Radstone Susannah, „Remembering Suffering: Trauma and History, Introduction“, Hodgkin Katharine, Radstone Susannah (sud.), *Contested Pasts. The Politics of Memory*, Oxon: Routledge, Taylor and Francis group, 2003, p. 100.

⁶³ Ten pat, p. 29.

⁶⁴ Moussaoui Rosa, „On French Colonialism Today“.

⁶⁵ Loi n° p. 55–385 du 3 avril 1955 relative à l'état d'urgence. 1955, <<https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000695350>>, 2016 05 14.

reglamentavimo įtraukimo į Prancūzijos konstituciją⁶⁶, o tai tik dar kartą patvirtina Alžyro atminties reikšmę Prancūzijos valstybės raidai.

Tačiau nacionalinės amnezijos politika įsiskverbė ir į naujųjų „grynujų“ prancūzų (pranc. *français de souche*) kartų mąstymą, imti kelti klausimai, tokie kaip „Kodėl alžyriečiai, jei taip norėjo nepriklausomybės, atvyko gyventi čia?“⁶⁷ Tokiomis nuostatomis paremta oficiali valstybės istorija primetė alžyriečiams bendrą svetimtaučių, imigrantų etiketę. Čia atsiskleidžia, kaip galima kryptingai formuoti istorinės tiesos „atsiminimą“, t. y. ką mes laikome istorine tiesa ir kaip apibrėžiamo dabarties santykį su praeities tikrove ir ateitimi. Šitokiu būdu skatinama rasti atminties bendruomenę, kurios narius vienytų tam tikras pamatinis požiūris į šalies praeitį. Tačiau ar Prancūzijos formuojamai atminties bendruomenei gali priklausyti visi jos piliečiai?

Matyti, kad daugelis pirmiau išvardytų faktų koncentruojasi į Alžyro kolonizavimo ir nepriklausomybės karo atminties ir jos priėmimo, įsileidimo į tapatybę ir oficialią istoriją klausimą. Problemų kyla ne dėl skirtingų įvykių interpretacijų, bet, visų pirma, dėl tų įvykių nepripažinimo ir neįsileidimo į oficialią valstybės istoriją. Horstas Mölleris yra pasakęs, kad jokia civilizacija nei teorijoje, nei praktikoje nėra įsivaizduojama be to, kas egzistuoja „dabar“ ir kas egzistavo „iki mūsų“, taigi, klausimas yra ne *ar* tauta nori pripažinti savo praeitį, bet *kaip* ji tai darys⁶⁸.

Akvaizdaus, Albero Kamiu žodžiais, Alžyro ir Prancūzijos „pasmėrimo gyventi kartu“⁶⁹ kontekste po trisdešimties metų tylos, gaubusios Alžyro karą, ir kolektyvinės atminties represavimo, pastebima, kad nuo XX a. paskutinio dešimtmečio viešojoje erdvėje padaugėjo diskusijų šia tema. Šis laikotarpis apibūdinamas kaip „au-

⁶⁶ Ten pat.

⁶⁷ Ten pat.

⁶⁸ Möller, p. 33.

⁶⁹ Harrison Olivia, „How To Live Together: Lessons from Algeria“.

dringas represuotų Alžyro prisiminimų grįžimas“⁷⁰. Imtos organizuoti įvairiausios konferencijos, pasirodė vis daugiau buvusių karo generolų, karių ar maištautojų istorijų, viešų prisipažinimų, liudijimų⁷¹, ši tema imta nagrinėti literatūroje⁷², kine⁷³. Regis, visuomenėje radosi valia grįžti prie nuslopintų skaudulių. Tai susiję ir su daliniu oficialių archyvų atvėrimu⁷⁴. Taip pat ilgainiui nuo asmeninių istorijų ir memuarų vis labiau pereita prie mokslinių tyrimų publikacijų, kurių skaičius ypač padidėja Alžyro karo metinių laikotarpiais. Vis dėlto kyla pagrįstas klausimas, ar šis atminties kėlimo į paviršių suaktyvėjimas jau savaime yra pažanga, ar atmintis turi peržengti kažkokius slenksčius, kad taptų tikresnė, labiau pripažinta? Panašu, kad tam tikrų grupių kolektyvinis atsiminimas ir viešas jo artikuliuojimas dar nereiškia, jog su šia atmintimi yra dirbama ar kad ji yra priimama į nacionalinį valstybės naratyvą bei įtraukiama į identiteto problemų sprendimo paieškas kaip svarbus veiksnys.

Apibendrinant – šioje dalyje, apžvelgus pagrindines idėjas, sudarančias Prancūzijos identitetą, ir išryškinus, kokią svarbą jos tapatumui turi Alžyro dekolonizacijos ir nepriklausomybės karo atmintis, buvo atskleistas neatitikimas tarp Prancūzijos savivokos ir realybės, pasireiškęs dėl tos atminties neigimo oficialioje valstybės istorijoje arba, kitaip tariant, mite. Iš to išeina, kad atminties ir mito sąveika yra ypač svarbi analizuojant dabartinę Prancūzijos tapatybės krizę. Tu-

⁷⁰ Lorcin Patricia M. E., sud., *Algeria & France, 1800–2000: Identity, Memory, Nostalgia*, New York: Syracuse University Press, 2006, p. 135.

⁷¹ Cohen William B., „The Algerian War, the French State and Official Memory“, *Historical Reflections* 28 (2), 2002, p. 233, <http://www.jstor.org/stable/41299235?seq=4#page_scan_tab_contents>, 2016 05 12.

⁷² Poddar Prem, Shridhar Rajeev, sud., *A Historical Companion to Postcolonial Literatures-Continental Europe and Its Empires*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2008, p. 110–111.

⁷³ Yacef Saadi, „On War, Literature, Politics and Algeria“, 2011, <<http://www.warscapes.com/retrospectives/algeria/warscapes-conversation-saadi-yacef-october-2011>>, 2016 05 08.

⁷⁴ McCormack Jo, *Collective Memory: France and the Algerian War (1954–1962)*, Rowman & Littlefield, 2010, p. 30–33.

rint omenyje, kad XX a. pabaigoje pastebėtas dėmesio Alžyro atminties temai sustiprėjimas, kitoje dalyje atliekama atvejo analizė, kuria siekiama atskleisti, kaip šiandien Alžyro atmintis ir su jos problematika susiję klausimai sąveikauja su Prancūzijos nacionaliniu mitu.

3. Prancūzijos mito susidūrimas su Alžyro atmintimi – 2005 m. įstatymas dėl pozityvių kolonializmo vertinimų mokant

Šiame straipsnyje išsamiau nagrinėjamas atvejis – Prancūzijos 2005 m. vasario 23 d. įstatymas dėl Tautos ir tautos indėlio į Prancūzijos repatriantus atpažinimo⁷⁵. Pagrindinis įstatymo siekinys – pripažinti harkių, kuriais vadinami apie 200 000 alžyriečių, kovojusių Prancūzijos pusėje Alžyro nepriklausomybės karo metu, indėlio ginant Prancūziją ir siekiant išlaikyti jos poziciją Alžyre svarbą. Harkių istorija labai žiauri – kai prancūzai pralaimėjo ir pasitraukė, apie 130 000 harkių, likusių Alžyre, buvo nužudyti kaip tautos išdavikai. Sugebėję pabėgti į Prancūziją čia gyvena skurdžiomis sąlygomis *banlieues* ir ilgus metus mėgina išsikrovoti karo veteranų išmokas bei kitas lengvatas⁷⁶. Harkiai gali būti suvokiami kaip Prancūzijos ir Alžyro bendros praeities ir atsiskyrimo sukeltų tapatybinių problemų simbolis – šie žmonės nepriklauso niekur, nes abiejose valstybėse yra nelaukiami ir nereikalingi. Nors 2005 m. įstatymas Prancūzijoje iš dalies ėmėsi taisyti jų padėtį, kartu su harkiais buvo minima bei pripažįstama ir sukarinta radikalių dešiniųjų grupuotė – Slaptosios kariuomenės organizacija (pranc. *Organisation de l'armée secrete*

⁷⁵ Loi n° 2005-158 du 23 février 2005 portant reconnaissance de la Nation et contribution nationale en faveur des Français rapatriés, <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?jsessionid=A95F27744C401B0167DD20673B7F9EAF.tpdila08v_1?cidTexte=JORFTEXT000000444898&dateTexte=20160510>, 2016 05 11.

⁷⁶ Ghosh Palash, „France-Algeria: 50 Years After Independence, What Happened to The Harkis?“, <<http://www.ibtimes.com/france-algeria-50-years-after-independence-what-happened-harkis-214408>>, 2016 04 04.

(OAS)), karo metais Charles'ui de Gaulle'ui jau priėmus sprendimą trauktis iš Alžyro, norėjusi organizuoti pučą ir įvesti karinę prancūzų diktatūrą Alžyre⁷⁷, tad garbės harkiams tai nesuteikia.

Vis dėlto kontroversija slypi ne čia – į įstatymo tekstą buvo įtrauktas 4-asis straipsnis, kuriuo nuorodoma, jog mokyklose turi būti mokoma, kad Prancūzijos „buvimas“ (pranc. *présence*) užjūrio, ypač Šiaurės Afrikos, teritorijose paliko pozityvių pėdsakų⁷⁸ (pažymėtina, jog straipsnis buvo inicijuotas konservatyviųjų politikų, užmezgusių artimus santykius su buvusia kolonistų bendruomene Alžyre⁷⁹). Įstatymas buvo priimtas lapkričio 29 d. žemesniųjų Prancūzijos parlamento rūmų. 194 balsavo už, 84 – prieš⁸⁰. 2005 m. kovo 15 d. laikraštyje „Liberation“ rašoma: „Nė vienas socialistų ar komunistų partijos narys nepasisakė prieš. Nebuvo keliami jokių klausimų nei Senate, nei Asamblėjoje. Įstatymas buvo paskelbtas.“⁸¹ Kitaip tariant, Prancūzijos parlamente neatsirado nė vienos rimtos abejonės dėl tokio atvirai šališko, teigiamo kolonijinės praeities interpretavimo. Į viešumą įstatymas iškilo tik tada, kai universitetų dėstytojai, mokytojai ir mokslininkai ėmėsi garsiai reikšti pasipiktinimą kaltindami politikus istorijos revizionizmu. Daugiau nei tūkstantis įvairių sričių akademikų pasirašė peticiją, reikalaujančią atšaukti įstatymą⁸². Prancūzijos dienraštyje „Le Monde“ publikuotoje peticijoje teigia-

⁷⁷ Lerougetel Antoine, „France: New Law Requires to present a „Positive“ Account of French Colonialism“, 2005, <<https://www.wsws.org/en/articles/2005/12/fran-d19.html>>, 2016 04 04.

⁷⁸ Jokie konkretūs „pozityvūs aspektai“ įstatymo priėmėjų nei įstatyme, nei kituose teisės aktuose išskirti nebuvo.

⁷⁹ Henley Jon, „French angry at a Law to Teach Glory of Colonialism“, Paris, *The Guardian*, 2005, <<http://www.theguardian.com/world/2005/apr/15/highereducation.art-sandhumanities>>.

⁸⁰ European Tribune, „How to Teach Colonial History? More Troubles in France“, 2005, <<http://www.eurotrib.com/story/2005/12/8/182913/556>>, 2016 04 04.

⁸¹ Lerougetel Antoine, „France: New Law Requires to Present a „Positive“ Account of French Colonialism“.

⁸² Petition, „Colonisation : non à l'enseignement d'une histoire officielle“, *Le Monde*, 2005, <http://www.lemonde.fr/societe/article/2005/03/24/colonisation-non-a-l-enseignement-d-une-histoire-officielle_630960_3224.html>, 2016 05 11.

ma, jog įstatymas įveda „oficialią istorijos versiją“, o tai prieštarauja „švietimo neutralumui“, kuris, kaip minėta, yra vienas pamatinių postuluojamų Prancūzijos principų. Žymus Prancūzijos sociologas Gerardas Noirielis teigė negalįs sutikti su valdžios noru diktuoti mokytojams pamokų turinį⁸³. Politikų noras kištis ir reguliuoti kolonializmo reprezentavimą šiandien susijęs su siekiu palaikyti tam tikrą mitą. Pabrėžiant pozityvius kolonializmo pėdsakus gaivinamas Prancūzijos „civilizuojančios misijos“ naratyvas, atitinkantis pamatines postuluojamas universalias idėjas ir vertybes. Tačiau, anot akademikų ir kitų, sukilusių prieš šį įstatymą, prancūzų imperinė istorija neturėtų būti didžiavimosi objektas – ją lydi daug gėdingų prisiminimų, kaip antai Prancūzijos vykdytos masinės žudynės, galimos prilyginti genocidui⁸⁴. Įstatymas užgauna ne tik buvusių kolonijų piliečius, bet ir iš ten kilusius dabartinius Prancūzijos gyventojus, kurie tėvų buvo išmokyti didžiutis savo tautos priešinimusi Prancūzijos kolonijinei valdžiai ir iškovota laisve. Žvelgiant per atminties prizmę, toks Prancūzijos valdančiųjų žingsnis rodo norą ne tik dirbtinai pamiršti nemalonią atmintį (tai lemia dalies visuomenės atmetimą ir ištrynimą iš „mūsų“ suvokimo), bet ir palaikyti visiškai priešingą pasakojimą, kurstantį nesantaiką Prancūzijos visuomenėje. Iš to paaiškėja, jog manipuliavimas istorija sukelia visuomenę skaldantį efektą, o tai tiesiogiai prieštarauja integracijos politikai, kurią valdžia sakosi įgyvendinti⁸⁵. Peticijos tekste rašoma, kad „šiuo įstatymu Prancūzijoje buvo legalizuotas „nacionalistinis komunitarizmas“, galintis išprovokuoti atitinkamas (komunitarines) „grupių, kurioms jų praeitis uždrausta, reakcijas“⁸⁶. Taigi, kai politiniai sprendimai derinami prie

⁸³ Choi Sung-Eun, *Decolonisation and the French of Algeria – Bringing the Settler Colony Home*, New York: Palgrave Macmillan, 2015, p. 151–152.

⁸⁴ Petition, „Colonisation: non à l’enseignement d’une histoire officielle“, *Le Monde*, 2005, <http://www.lemonde.fr/societe/article/2005/03/24/colonisation-non-a-l-enseignement-d-une-histoire-officielle_630960_3224.html>, 2016 05 11.

⁸⁵ Ten pat.

⁸⁶ Petition, „Colonisation : non à l’enseignement d’une histoire officielle“, *Le Monde*, 2005, <http://www.lemonde.fr/societe/article/2005/03/24/colonisation-non-a-l-enseignement-d-une-histoire-officielle_630960_3224.html>, 2016 05 11.

palaikomo naratyvo, kuris neatitinka visuomenės lūkesčių ir nepalaido svarbios atminties, konfliktas neišvengiamas.

2005 m. lapkritį Nacionalinis Susirinkimas konservatyviosios daugumos sprendimu nesutiko svarstyti 4 straipsnio atsisakymo, nepaisant birželio 7 d. Alžyro valdančiųjų paskelbto *communiqué*⁸⁷, kuriame valdančioji partija Nacionalinis išlaisvinimo frontas (pranc. *Front de Libération Nationale* (FLN)) griežtai pasmerkė Prancūzijos poziciją, išreikštą šiuo įstatymu, ir įspėjo, kad tai gali turėti neigiamų padarinių artimiausiu metu turėjusiam įvykti Prancūzijos ir Alžyro draugystės sutarties pasirašymui. Nekreipdami dėmesio į grėsmę netekti didžiulio įdirbio gerinant dvišalius santykius su Alžyru, įstatymo šalininkai toliau siekė „užkirsti kelią Prancūzijos savęs pliekimui“⁸⁸. Konservatorius Jeanas Clause Guibalis teigė, kad turi būti ištaisytos istorikų, šališkai palaikančių antikolonializmą, klaidos⁸⁹. Tuometinis gynybos ministras Michėlis Alliotas-Marie viešai pareiškė, jog pripažinti teigiamus Prancūzijos piliečių pasiekimus Šiaurės Afrikoje yra kiekvieno prancūzo pareiga savo valstybei⁹⁰. Šis diskursas atskleidžia Prancūzijos politikų vykdomą Alžyro karo atminties represavimą bei nepagarbą kolonizacijos ir nepriklausomybės karo aukoms.

Įstatymo išleidimas sukėlė nepasitenkinimą ir nusivylimą valstybe ne tik kilusių iš Šiaurės Afrikos, bet ir daugybės kitų prancūzų, suvokusių tokios istorijos politikos „politiškumą“, t. y. slaptus tikslus ir siekį diegti tam tikrą oficialią tautos istorijos versiją, vengiant prisimti atsakomybę už padarytus nusikaltimus. Visuomenei spaudžiant po beveik metus trukusių ginčų tuometinio prezidento

⁸⁷ *Communiqué* čia – pranešimas spaudai. Julio Godoy, „France: Recasting Colonialism as a Good Thing“, Paris, 2005, <<http://www.ipsnews.net/2005/07/france-recasting-colonialism-as-a-good-thing/>>, 2016 04 04.

⁸⁸ Aldrich Robert, „Colonial Past, Post-Colonial Present History Wars French-Style“, *History Australia* 3 (1), 2006, p. 14.6, <<http://journals.publishing.monash.edu/ojs/index.php/ha/article/view/427/439>>, 2016 04 04.

⁸⁹ Ten pat, p. 14.6.

⁹⁰ Godoy Julio, „France: Recasting Colonialism as a Good Thing“, 2005, <<http://www.ipsnews.net/2005/07/france-recasting-colonialism-as-a-good-thing/>>, 2016 04 04.

Jacques'o Chiraco iniciatyva daugiausia pasipiktinimo sukėlusį 4-oji straipsnio dalis buvo panaikinta⁹¹, Konstitucinei tarybai išaiškinus, jog šio straipsnio turinys nepriklauso teisės sričiai⁹². Nepaisant šio fakto, Prancūzijos santykiai su Alžyru smarkiai pablogėjo. Prezidentas Abdelazizas Bouteflika atšaukė draugystės sutarties pasirašymo planus, pareikšdamas, kad minėtasis įstatymas pademonstravo Prancūzijos „protinę aklybę“⁹³. Santykių atšalimas Prancūzijos tapatybės krizės kontekste ir siekiant išlaikyti įtaką Šiaurės Afrikos regione buvo didžiulis pralaimėjimas.

Kalbant apie pasekmes Prancūzijos vidaus politikai, šis įstatymas smarkiai suaktyvino debatus dėl Prancūzijos kolonialistinės istorijos ir jos suvokimo, ypač švietimo kontekste. Neilgai trukus po kontroversijų imtasi iniciatyvos atnaujinti mokyklų programas skiriant daugiau dėmesio mokymui apie kolonijinę praeitį. Didžiulis šuolis įvyko 2011 m., išleidus naujas istorijos knygas, išsamiai analizuojančias Alžyro karą. Šiandien paskutinių klasių mokinai turi privalomą dalyką, skirtą Alžyro karo atminčiai⁹⁴. Vis dėlto temų įtraukimas į vadovėlius tėra pirmas žingsnis Alžyro atminties įsileidimo į oficialią valstybės istoriją link. Naujausi tyrimai pateikia išvadas, kad mokytojai vis dar jaučiasi neįaukiai ir teigia negalį perteikti Prancūzijos kolonijinių žiaurumų jų aukų palikuonims. Problema ypač išryškėja

---

⁹¹ Duclert Vincent, 'L'État et les historiens', 'L'État et les memoires 325', 2006, p. 5–15. Cituota iš Sung-Eun Choi, p. 151–152. Dabartinė įstatymo versija čia: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexteArticle.do?jsessionid=A95F27744C401B0167DD20673B7F9EAF.tpdila08v_1?idArticle=LEGIARTI000006238939&cidTexte=JORFTEX T000000444898&categorieLien=id&dateTexte>.

⁹² Duclert Vincent, 'L'État et les historiens', 'L'État et les memoires 325', 2006, p. 5–15. Cituota iš Löytömäki Stiina, „The Law and Collective Memory of Colonialism: France and the Case of „Belated“ Transitional Justice“, 2013, p. 218, <<http://ijtj.oxfordjournals.org/content/early/2013/03/23/ijtj.ijt005.full.pdf+html>>, 2016 05 13.

⁹³ Marlowe Lara, „Four Decades on, Divisions of Algerian War Still Evident“, Paris, *Irish Times*, 2005, <<http://www.irishtimes.com/news/four-decades-on-divisions-of-algerian-war-still-evident-1.1172432>>, 2016 04 04.

⁹⁴ Itay Lotem, „A Decade after the Riots, France has rewritten Its Colonial History“, 2016, <<http://theconversation.com/a-decade-after-the-riots-france-has-rewritten-its-colonial-history-50499>>, 2016 04 04.

klasėse, kur mokosi skirtingų etninių grupių, tarp jų ir iš Šiaurės Afrikos kilę mokiniai⁹⁵.

Mokyklos programų ir vadovėlių klausimas viešose diskusijose buvo ypač sureikšmintas dėl tradicinio mokyklos, kaip respublikoniško identiteto formuotojos, vaidmens. Prancūzijos „*L'Education Nationale*“ daugiausia lemia naujų kartų suvokimą apie kolonijinę praeitį ir jos padarinius šiandien. Tai glaudžiai susiję ir su visuomenės integracijos procesu. Mokyklos yra pirmasis ir didysis „judintojas“, kai kalbama apie Prancūzijos visuomenės gebėjimą suvokti savo įvairialypumą. Rūta Kazlauskaitė-Gurbuz, analizuodama istorijos politikos poveikį švietimui, rašė: „Turint omenyje istorinių naratyvų pliuralizmą, <...> mokyklos istorijos pamokose svarbiausia tampa ne išaiškinti vienintelę teisingą istorijos versiją, o suteikti įgūdžius, leidžiančius palyginti, įvertinti ir suprasti konkuruojančių ir dažnai konfliktiškų praeities interpretacijų turinį ir atsiradimo kontekstą; ugdyti gebėjimą įvertinti ne tik istorinių pasakojimų teiginių pagrįstumą, bet ir suprasti istorinio pasakojimo kūrimo struktūrą.“⁹⁶ Tačiau šio atvejo analizė, išryškinusi Prancūzijoje egzistuojančias prieštaraujančias praeities versijas ir jas palaikančias bendruomenes, atskleidė valdžios siekį kištis į istorijos reprezentavimą mokyklose. Vertinant įstatymo pirminę versiją, galima teigti, jog Prancūzijos valdantieji siekia atkurti tik tokius kolonialistinės praeities atsiminimus, kurie atitinka pageidaujama Prancūzijos nacionalinį naratyvą, ir tik tiek, kiek sustiprina jo egzistavimą, darskart pagrįsdami teisingumą. Žinant, jog būtent politikai yra *mythscape* sūkurio centre, kur turi būti nuolat priimami ir perdirbami svarbūs atsiminimai, o mitas atnaujinamas ir pritaikomas organiškam visuomenės veikimui, kyla pagrįsta abejonė ne tik dėl Prancūzijos valdančiųjų įdirbio nuolat

⁹⁵ Ten pat.

⁹⁶ Kazlauskaitė-Gurbuz Rūta, „Tarp tiesos ir vertybių: istorijos mokymas mokykloje ir istorinių naratyvų pliuralizmas“, Alvydas Nikžentaitis (sud.), *Atminties daugiasluoksnisškumas: miestas, valstybė regionas*, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2013, p. 108.

transformuojant ir atnaujinant mitą, kad jis apimtų kiekvieną bendruomenę ir, prisitaikydamas prie besikeičiančios valstybės bei jos tapatybės, vienytų visuomenę, bet ir dėl jo atnaujinimo apskritai, nes analizė išryškina tik senuosius, nuo XVIII a. Prancūzijos savivoką apibrėžusius tapatybės elementus, kurie ne tik nėra pakankami, bet ir nebetinkami kalbant apie šiandienę Prancūzijos valstybę su jos įvairialype istorija ir atmintimi. Tai leidžia teigti, kad Alžyro dekolonizavimo ir nepriklausomybės karo atmintis yra represuojama ir slopinama. Ją pamiršti siekiama jos neprisiminus. Tokia politika kenkia ne tik tiems, kurių atmintį siekiama nutildyti – Prancūzijos valdantysis mitas, į kurį neįtrauktos valstybės savivokai svarbios patirtys, ne tik nuolat susiduria su alternatyvia ir su juo konkuruojančia Alžyro atmintimi, bet ir negeba reprezentuoti savo valstybės ir pasakoti tokią jos istoriją, kuri padėtų geriau suvokti ir priimti savo tapatybę visiems Prancūzijos piliečiams, taip prisidėdamas prie dar didesnio tapatybės krizės gilėjimo. Taigi, Prancūzijos valdantieji per oficialią valstybės istoriją siekia nustatyti pamokų turinį, nors skaudžių istorijos pamokų ir jas reprezentuojančios atminties išmokti nesutinka.

4. Istorijos politika išlieka

Remiantis atlikta analize galima teigti, kad Prancūzijos sprendimų priėmėjų pasirinkta strategija – laikytis senojo pasakojimo, neįsileisti į tautinį mitą Alžyro dekolonizavimo ir nepriklausomybės karo atminties ir nepripažinti arabiškosios savo tapatybės dalies, nepaisant prieštaraujančiųjų dabartinei istorijos politikai Alžyro atminties klausimu nuomonės bei veiksmų, kuriais siekiama iškelti į paviršių ir spręsti Alžyro atminties nepripažinimo ir kitas su ja susijusias problemas.

Jei į mokyklų programas imamasi įtraukti daugiau kolonializmo ir dekolonizacijos istorijos, tai tik tokios, kuri atitinka egzistuojantį mitą. Remiantis jame piešiamu didžiosios prancūzų tautos vaizdi-

niu, kolonizaciją siekiama vaizduoti pozityviai – Prancūzija teigia padariusi didžiulę paslaugą atnešdama civilizaciją į laukinius Šiaurės Afrikos kraštus. Kai kurių politikų išreikštas siekis stabdyti amžiną saviplaką tampa nuolatiniu savęs liaupsinimu ignoruojant atmintį tų, kurie šiandien sudaro apie 7 proc. Prancūzijos gyventojų, menkina išsilaisvinusių tautų egzistencinį pagrindą ir skaldo pačią Prancūzijos visuomenę.

Analizė parodė, jog kolonializmas ar, tiksliau, teigiamas jo suvokimas Prancūzijoje dar nėra nugalėtas, o tai atskleidžia ir darbo su atmintimi spragas. Noras integruoti alžyrietškumą / arabiškumą į savo identiteto suvokimą reikštų reikiamybę pripažinti praeities klaidas ir Prancūzijos respublikoniškumo, sekuliarumo, asimiliacijos, valstybės nedalumo ir universalių žmogaus teisių bei laisvių principų išlygas bei neveiknumą tam tikrais laikotarpiais tam tikroms grupėms. Visų pirma, Prancūzijos sisteminis antihumaniškas elgesys Alžyro karo metu kvestionuoja jos, kaip universalių žmogaus teisių ir laisvių lopšio, idėją. Antra, Alžyro atminties pripažinimas neišvengiamai implikuotų iki tol vykusį jos neigimą ir slėpimą, pasireiškusį visuomenės susiskaldymu, rasizmu, diskriminacija, nelygybe, o tai atskleistų, jog Prancūzija ne visuomet atitiko nedalios, etniniam, rasiniam skirtumams aklos valstybės idėją. Praeities klaidų pripažinimas neimplikuotų šių vertybių atsisakymo, tačiau reikalautų, kad Prancūzija atsiprašytų ir pripažintų, jog prisitaikyti turi ne tik tie, kurie nori tapti jos dalimi, bet ir ji pati, o tai turėtų atsispindėti ir vykdomoje politikoje.

Taigi, žvelgiant į Prancūzijos vykdomą istorijos politiką, galima teigti, jog atsiprašymo nebus, o arabas niekuomet netaps prancūzu. Prancūzijos baimė pripažinti identiteto, praturtinto susidūrimų su kitomis kultūromis, pokytį, lėmė bekompromisę ištikimybę senoms normoms⁹⁷. Taigi šalia aiškiai apibrėžto, vientiso ir nekintančio

⁹⁷ Barlet Olivier, „Les cinémas d’Afrique noire. Le regard en question“, Paris: L’Harmattan, 1996, p. 180–181, <http://www.persee.fr/doc/AsPDF/homso_0018-4306_1998_num_127_1_3564.pdf>, 2016 05 13.

„Prancūzijos nacionalinio identiteto“ lygiai taip pat nekintamai nustatytas ir „Alžyro kitoniškumas“⁹⁸.

J. Fenbis teigia, kad dalis atminties pripažinimo ir kitų iš jos kylančių problemų gali būti per dideli Prancūzijos visuomenės lūkesčiai savo valstybei⁹⁹. Galbūt visuomenė per daug didžiuojasi savo vertybėmis ir nėra pasiruošusi pripažinti, jog jos turėtų pasikeisti tam, kad atlieptų naują globalią realybę. Anot J. Fenbio, „ministrai ir prezidentai žino, kas turi būti padaryta, tačiau bijo priimti iššūkį įtikinti tuo savo rinkėjus, kurie tvirtai laikosi *status quo*“¹⁰⁰. Tačiau atvejo analizė atskleidė Bello teorijoje išryškintą skirtį ir konfliktą tarp kolektyvinės atminties ir valstybės palaikomo mito. Nepasitenkinimas ir pasipiktinimas vienašališku Prancūzijos kolonijinės praeities naratyvu buvo aiškiai išreikštas 2005 m. priėmus įstatymą. Tai leidžia daryti prielaidą, jog tiek teisiniai, tiek politiniai sprendimai pirmausia kilo iš pačių valdančiųjų intereso išlaikyti nekintantį neigimo ir nacionalinės amnezijos naratyvą Alžyro karo atminties klausimu. Tokia istorijos politika neišvengiamai veikia visuomenę ir formuoja jos supratimą apie Alžyro karą ir jo reikšmę Prancūzijos istorijai, o tai savo ruožtu persiduoda ir į prancūziškojo identiteto suvokimą. Taigi, remiantis atlikta analize, galima teigti, jog *mythscape* erdvė Prancūzijoje nefunkcionuoja. Mitas išlieka atsparus su juo konkuruojančiai atminčiai ir nekinta, tad nebeatliepia realybės, o tai prisideda prie tapatybinės krizės gilėjimo.

Išvados

Žvelgiant į Prancūzijos ir Alžyro santykių istoriją ir pasitelkiant 2005 m. įstatymo analizę, straipsnyje atskleista Prancūzijos mito ir

---

⁹⁸ Silverman Maxim, *Deconstructing the Nation: Immigration, Racism and Citizenship in Modern France*, London and New York: Routledge, 1992, p. 19–33.

⁹⁹ Fenby Jonathan, *France on the Brink: A Great Civilization in the New Century*, 2 leid., New York: Arcade Publishing, 2000, p. 397.

¹⁰⁰ Ten pat, p. 403.

Alžyro atminties sąveikos dinamika ir jos nulemiama arabiškosios Prancūzijos identiteto dalies vieta šiuolaikinės Prancūzijos tapatybėje.

Oficialus Alžyro atminties nepripažinimas suponuoja, kad Prancūzija ir toliau neigia arabiškąją savo tapatybės dalį. Šiame straipsnyje nagrinėto atvejo analizė atskleidė, jog pagrindinė kliūtis arabų integracijai praeityje ir šiandien yra ne tik realūs kultūrinai ar religiniai skirtumai, bet, pirmiausia, Prancūzijos valdančiųjų pozicija laikytis nacionalinės amnezijos politikos Alžyro dekolonizavimo ir karo klausimu. Tai lemia, jog prisimenantieji Alžyro karą, lygiai kaip ir pati atmintis, nėra pripažįstami Prancūzijos tapatybės dalimi.

Įstatymu dėl reikalavimo pabrėžti pozityvų Prancūzijos kolonializmo palikimą buvo siekiama instrumentalizuoti istoriją, per teisinę ir švietimo sistemą diegiant pageidaujamą oficialią istorijos versiją ateities kartoms, taip užtikrinant, kad ir ateityje pamatinis Prancūzijos oficialusis naratyvas išliks nepakeistas, o bet kokiems jam prieštaraujantiems balsams ar pasakojimams kelias bus užkirstas jau mokyklos istorijos pamokose.

Represuojama Alžyro atmintis tampa alternatyviu su valstybės vykdoma istorijos politika konkuruojančiu naratyvu, sąlygojančiu didėjančią atskirtį ir stiprėjančias konfrontacijas tarp „mūsų ir „jų“, o tai ir toliau gilina Prancūzijos tapatybinę krizę. Šitokiu būdu užkonservuotas mitas ir jo implikuojami politiniai, teisiniai sprendimai ir vyraujanti atmosfera atvedė iki nuolatinio Prancūzijos karo prieš nesibaigiančias grėsmes, kylančias iš jos pačios. Krizinė būsena lemia visuomenės susiskaldymo gilėjimą ir radikalėjimą. Susidaro užburta ratas, kai neapykanta gimdo neapykantą, įgyjančią vis baisesnes formas. Pastarųjų metų teroristinių išpuolių Prancūzijoje kontekste kildavo klausimas: „Ar Prancūzija sugebės išlaikyti savo idealus?“, tačiau analizė atskleidė, jog idealai ir yra didžioji problemos dalis.

Šią sąmoningai konstruojamą amneziją ir jos sukeliamus padarinius taip pat galima sieti su islamo problematika Prancūzijoje. Islamas, kitaip nei, pavyzdžiui, krikščionybė, nėra atsiejamas nuo

viešosios erdvės ir negali būti perkeltas tik į privatų tikinčiųjų gyvenimą, tačiau, žvelgiant į *laïcité* konceptą ir jo reikalavimus, šiandien viešas islamo praktikavimas suvokiamas kaip grėsmė tautai, kuriai šventa yra tik pati valstybė, o tai vėlgi kuria sąlygas integracijos problemoms, atskirčiai, visuomenės susipriešinimui. Sąsajų tarp Alžyro atminties neigimo ir Prancūzijos tapatybės problemų dėl musulmonų bei islamo paieškos bei analizė galėtų tapti ateities tyrimų objektu.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

Act N°78-17 of 6 January 1978 on Information Technology, Data Files and Civil Liberties. Article 8. Paris, 1978, <<https://www.cnil.fr/sites/default/files/typo/document/Act78-17VA.pdf>>.

Aldrich Robert, „Colonial Past, Post-Colonial Present History Wars French-Style“, *History Australia* 3 (1), 2006, <<http://journals.publishing.monash.edu/ojs/index.php/ha/article/view/427/439>>.

Assmann Aleida, „Transformations between History and Memory“, *Social Research* 75 (1), 2008, <http://www.jstor.org/stable/40972052?seq=2#page_scan_tab_contents>.

Assmann Jan, „Communicative and Cultural Memory“, <http://archiv.ub.uni-heidelberg.de/propylaeumdok/1774/1/Assmann_Communicative_and_cultural_memory_2008.pdf>.

Balch Thomas Willing, „French Colonization in North Africa“, *The American Political Science Review* 3 (4), 1909, <<http://www.jstor.org/stable/1944685>>.

Barlet Olivier, „Les cinémas d’Afrique noire. Le regard en question“, Paris: L’Harmattan, 1996, p. 180–181, <http://www.persee.fr/doc/AsPDF/homso_0018-4306_1998_num_127_1_3564.pdf>.

Bell Duncan S. A., „Mythscape, Memory, Mythology and National Identity“, *British Journal of Sociology* 54 (1), 2003, <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1080/0007131032000045905/pdf>>.

Cartayrade Laurent, „Review of the book France on the Brink by Johnatan Fenby“, The Washington Post Company, 1999, <<http://www.washingtonpost.com/wp-srv/style/books/reviews/franceonthebrink0801.htm>>

Choi Sung-Eun, *Decolonisation and the French of Algeria – Bringing the Settler Colony Home*, New York: Palgrave Macmillan, 2015.

Cohen William B., „The Algerian War, the French State and Official Memory“, *Historical Reflections* 28 (2), 2002, <http://www.jstor.org/stable/41299235?seq=4#page_scan_tab_contents>.

Corning B., Schuman Howard, *Generations and Collective Memory*, London, Chicago: University of Chicago Press, 2015.

Coser Lewis A., „Introduction to Maurice Halbwachs's“, *On Collective Memory*, Chicago: The University of Chicago Press, 1992.

Derderian Richard L., „Algeria as a lieu de memoire: Ethnic Minorit Memory and National Identity in Contemporary France“, *Radical History Review* 83, 2002, <<http://thr.dukejournals.org/content/2002/83/28.full.pdf+html>>.

European Tribune, „How to Teach Colonial History? More troubles in France“, 2005, <<http://www.eurotrib.com/story/2005/12/8/182913/556>>.

Fenby Jonathan, *France on the Brink: A Great Civilization in the New Century*, 2 leid., New York: Arcade Publishing, 2000.

Furet Francois, Ozouf Mona, sud., *A Critical Dictionary of the French Revolution*, London, Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 1989.

Gildea Robert, *France since 1945*, Oxford: Oxford University Press, 2009.

Godoy Julio, „France: Recasting Colonialism as a Good Thing“, Paris, 2005, <<http://www.ipsnews.net/2005/07/france-recasting-colonialism-as-a-good-thing/>>.

Han C. Min, „Country Image: Halo or Summary Construct?“, *Journal of Marketing Research* 26, 1989, <<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.459.4244&rep=rep1&type=pdf>>.

Hargreaves Alec G., *Immigration, Race and Ethnicity in Contemporary France*, London and New York: Routledge, 1995.

Harrison Olivia, „How To Live Together: Lessons from Algeria“, 2015, <<https://lareviewofbooks.org/review/live-together-lessons-algeria>>.

Henley Jon, „French Angry at a Law to teach Glory of Colonialism“, Paris, *The Guardian*, 2005, <<http://www.theguardian.com/world/2005/apr/15/highereducation.artsandhumanities>>.

Hynes Samuel, *The Soldiers' Tale: Bearing Witness to Modern War*, London: Allen Lane, 1997.

Hobsbawm Eric, Ranger Terence, *The Invention of Tradition*, Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

Hodgkin Katharine, Radstone Susannah, sud., *Contested Pasts: The Politics of Memory*, Oxon: Routledge, 2003.

Yacef Saadi, „On War, Literature, Politics and Algeria“, 2011, <<http://www.warscapes.com/retrospectives/algeria/warscapes-conversation-saadi-yacef-october-2011>>.

Jonathan Lawrence, Vaisse Justin, *Integrating Islam: Political and Religious Challenges in Contemporary France*, Washington: Brookings Institution Press, 2006.

Kazlauskaitė-Gurbuz Rūta, „Tarp tiesos ir vertybių: istorijos mokymas mokykloje ir istorinių naratyvų pluralizmas“, Alvydas Nikžentaitis (sud.), *Atminties daugiasluoksniškumas: miestas, valstybė, regionas*, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2013.

Kuman Krishan, „English and French National Identity: Comparisons and Contrasts“, *Nations and Nationalism* 12 (3), 2006, p. 422, <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1469-8129.2006.00247.x/epdf>>.

Lelieur-Fischer Juliette, „Prosecuting the Crimes Against Humanity Committed During the Algerian War: An Impossible Endeavor?“, *Journal of International Criminal Justice* 2 (1), 2004, <<http://jicj.oxfordjournals.org/content/2/1/231.full.pdf+html>>.

Loi n° 2005-158 du 23 février 2005 portant reconnaissance de la Nation et contribution nationale en faveur des Français rapatriés, 2005, <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=A95F27744C401B0167DD20673B7F9EAF.tp.dila08v_1?cidTexte=JORFTEXT000000444898&dateTexte=20160510#LEGIARTI000006238939>.

Loi n° 2005-158 du 23 février 2005 portant reconnaissance de la Nation et contribution nationale en faveur des Français rapatriés – Article 4, 2005, <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexteArticle.do;jsessionid=A95F27744C401B0167DD20673B7F9EAF.tp.dila08v_1?idArticle=JORFARTI000002059357&categorieLien=id&cidTexte=JORFTEXT000000444898&dateTexte=

Loi n° 55-385 du 3 avril 1955 relative à l'état d'urgence, 1955, <<https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000695350>>.

Löytömäki Stiina, *Law and the Politics of Memory – Confronting the Past*, New York: Routledge, 2014.

Löytömäki Stiina, „The Law and Collective Memory of Colonialism: France and the Case of “Belated“ Transitional Justice“, *The International Journal of Transitional Justice*, 7, 2013, <<http://ijtj.oxfordjournals.org/content/early/2013/03/23/ijtj.ijt005.full.pdf+html>>.

Lorcin Patricia M. E., sud., *Algeria & France, 1800–2000: Identity, Memory, Nostalgia*, New York: Syracuse University Press, 2006.

Lotem Itay, „A Decade after the Riots, France has rewritten Its Colonial History“, 2016, <<http://theconversation.com/a-decade-after-the-riots-france-has-rewritten-its-colonial-history-50499>>.

Marlowe Lara, „Four Decades on, Divisions of Algerian War Still Evident“, Paris, Irish Times, 2005, <<http://www.irishtimes.com/news/four-decades-on-divisions-of-algerian-war-still-evident-1.1172432>>.

McCormack Jo, *Collective Memory: France and the Algerian War (1954–1962)*, Rowman & Littlefield, 2010.

McCrone David, *The Sociology of Nationalism: Tomorrow's Ancestors*, London: Routledge, 1998.

Möller Horst, „Historical Memory and National Identity“, Schnapper Dominique (sud.), *Identity and Memory*, Paris: Centre d'analyse et Prevision, 2007.

Moussaoui Rosa, „On French Colonialism Today“, Interview with Benjamin Stora. *L'Humanite* in English, 2006, <<http://www.humaniteinenglish.com/spip.php?article259>>.

Naylor Philip Chiviges, *France and Algeria: A History of Decolonization and Transformation*, Gainesville: University Press of Florida, 2000.

Noiriel Gerard, „Francais et etrangers“, Pierre Nora (sud.), *Les Lieux de Memoire: Les France*, Paris: Gallimard, 1984–1992, p. 276–283.

Oberti Marco, „The French Republican Model of Integration: The Theory of Cohesion and the Practice of Exclusion“, Notes and Documents, Paris, OSC, 2007, <http://www.sciencespo.fr/osc/sites/sciencespo.fr.osc/files/nd_2007_02.pdf>.

Olick Jeffrey K., Robbins Joyce, „Social Memory Studies: From „Collective Memory“ to the Historical Sociology of Mnemonic Practices“, *Annual Review of Sociology*, 24, 1998, <http://www.timeandspace.lviv.ua/files/session/Olick_Robbins_95.pdf>.

Palash Ghosh, „France-Algeria: 50 Years after Independence, What Happened to The Harkis?“, <<http://www.ibtimes.com/france-algeria-50-years-after-independence-what-happened-harkis-214408>>.

Petition, „Colonisation: non à l'enseignement d'une histoire officielle“, *Le Monde*, 2005, <http://www.lemonde.fr/societe/article/2005/03/24/colonisation-non-a-l-enseignement-d-une-histoire-officielle_630960_3224.html>.

Poddar Prem, Shridhar Rajeev, sud., *A Historical Companion to Postcolonial Literatures-Continental Europe and Its Empires*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2008.

Renan Ernest, „What is a Nation?“, text of a conference delivered at the Sorbonne on March 11th, 1882. Renan Ernest, *Qu'est-ce qu'une nation?*, Paris: Presses-Pocket, 1992, <http://ucparis.fr/files/9313/6549/9943/What_is_a_Nation.pdf>.

Samuel Henry, „Sarkozy unveils New to Law to expel Foreign Workers“, Paris, *The Telegraph*, 2006, <<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/1509901/Sarkozy-unveils-new-laws-to-expel-foreign-workers.html>>.

Schnapper Dominique, „Memory and Identity in the Age of the European Construction“, Schnapper Dominique (sud.), *Identity and Memory*, Paris: Centre d'analyse et Prevision, 2007.

Silverman Maxim, *Deconstructing the Nation: Immigration, Racism and Citizenship in Modern France*, London and New York: Routledge, 1992.

Walzer Michael, *On Toleration*, New Haven: Yale University Press, 1997.

SUMMARY

*POLITICS OF HISTORY IN FRANCE:
FORGETTING THE MEMORY OF ALGERIA*

More than 130 years of shared history between France and Algeria followed by one of the most brutal wars of decolonization in 1962 generated important developments in both countries and their self-perceptions. However, immediately after the war, France began a policy of “national amnesia” towards the memories of Algeria.

There is a “halo effect” that imputes an Algerian origin to any Arab-looking individual. Thus, since the biggest part of Arabs in France are of North African descent, in this research, Algeria is seen as a medium through which France perceives its Arab part of identity. The fact that the shared history with Algeria, memories and France’s wrongdoings during the war were not included in the national narrative of France had negatively influenced France’s ability to integrate its Arab population. The awareness of its own growing pluralism and inability to accept it has created an identity crisis. This article attempts to address this particular issue.

For the purpose of illuminating how the repression of Algerian war memories in France’s governing myth influences France’s identity problems related with the acceptance of its Arab population, a theoretical approach of memory is employed. The article draws on research conducted by Duncan Bell, who is notable for revealing the possibility of the often overlooked contradictions between the collective memory and the governing myth of the nation. Bell claims that memories are inseparable from lived experience, while a myth is a constructed story that can encompass various events that were important for a particular community at any time in history. Bell finds that collective memories that are not integrated into the myth can act in opposition and challenge it.

The article presents a case study of 2005 French law requiring school history teachers to emphasize the positive aspects of colonialism which illuminates the politics of history in France towards the Algerian war. Results of the analysis show that the politics of history pursued by the governing elite towards the memories of Algerian war remain the same despite the growing problems posed by a repression of the past. The second finding is that the strategy of adhering to the old myth, implying denial of the Muslim element in French identity flows, from the governing elite. The French state maintains the politics of amnesia towards the memories of Algerian decolonization and the war of independence despite the initiatives from the public.

Such politics of history retain a denial of the Arab element in France’s self-understanding and continues to negatively influence France’s relationship with its Arab population. The repression of the Algerian memory fosters resentment among those who are forbidden their past and further deepen France’s identity crisis.